

Marko Aljančič

Ljubljana

PIONIR

OB 35. OBLETNICI IZHAJANJA

Pionir je edina slovenska — in kolikor vem tudi edina jugoslovanska — mladinska revija, ki se ponaša z najdaljšo in izjemno tradicijo: izhaja nepretrgoma od svoje ustanovitve na partizanskem Rogu leta 1943. Prvi urednik tedanjega lista za najmlajše, kakor je pisalo na ovitku ciklostiranega *Slovenskega pionirja*, Mitja Vošnjak si je morda želel (list je kljub skromnemu videzu in obliki, kakršno je pač premogla ilegalna partizanska tehnika Urška, ustanovljena konec aprila 1943 pri Kraljevem kamnu v Kočevskem Rogu, blizu partizanske kurirske postaje TV-14), da bo list izhajal daljšo dobo, saj so bili v kolofonu navedeni vsi bibliografski podatki, predvideni za daljše obdobje. Morda si je želel, pravim, najbrž pa si je kljub veri v zmagovit boj in lepšo prihodnost v svobodni domovini težko predstavljal, da bodo 35 let pozneje tisoči in tisoči pionirjev prebirali revijo, ki bo iz nekdanjega skromnega obsega v ciklostilni tehniki prerasla v moderno, bogato ilustrirano barvno periodiko, ki ni samo ena najlepših mladinskih revij pri nas, marveč tudi v naši širši domovini, in ki se lahko primerja, tako po vsebini kot po opreми s podobnimi revijami po svetu. Takšnih pa po svetu ni mnogo in celo veliki narodi bi se upravičeno ponašali z njimi. To ni zgolj hvala ali fraza, marveč (in zaradi česar navajam) predvsem priča o naši vsestranski rasti in zavesti samoupravne skupnosti, ki tako revijo omogoča.

Ponosni smo na takšno tradicijo, ki morda — strogo vzeto — ni kontinuirana v ožjem pomenu besede, ampak pomeni nepretrgano prizadevanje za posredovanje kvalitetnega branja za najmlajše. Na raznih koncih Slovenije so od leta 1943 naprej namreč izhajale pokrajinske izdaje *Slovenskega pionirja*, ki se je na Gorenjskem pozneje imenoval *Gorenjski pionir*, v Beli krajini *Belokranjski pionir*, na Primorskem pa je že od vsega začetka nosil naslov *Mladi rod*. Zaradi težkih in neurejenih vojnih razmer je revija izhajala neredno, uredništvo se je moralo seliti, tehnična stran revije (papir, format, naklada) se je ravnala po trenutnih možnostih, večkrat pokrajinske izdaje sploh niso imele povezave med seboj. Ali jih moremo imeti zgolj za pokrajinske ali pa jih moramo šteti za samostojne liste, ne bi mogel reči, vsekakor pa se mi zdi, da gre — kakorkoli že inicirano — za splošno potrebo izdajanja takšnih periodik v NOB. Moja izvajanja, ki so bolj razmišljujoča kot pa neoporečna strokovna razprava, so lahko nepravilna. Vsekakor pa brez omenjenih začetkov med NOB, mislim, nikakor ne bi mogli tako uspešno — kar sicer velja za vse kulturniško delo med NOB — začeti po osvoboditvi s tako gotovostjo in širino,

ki terjata nedvornih delovnih izkušenj. Teh pa je bilo, kot znano in povedano, dovolj med ljudsko revolucijo. Ko se pripravljamo na 35. obletnico nepretrganega izhajanja *Pionirja*, mislimo in vključujemo *Slovenskega pionirja* iz leta 1943 v Rogu, iz katerega je po uredniški liniji nastal prvi *Pionir* po osvoboditvi. Pri tem pa moramo pojasniti, da v kolofonu sedanje revije pri navedbi letnika ni tiskarska napaka (naveden je letnik XXXIII), marveč se to štetje nanaša na sklep iz leta 1954/55, naj se štejejo samo letniki po letu 1945, sklep na podlagi po moje prav neosnovanih pomislekov, o katerih sem pravkar govoril, ki pa sem jim vzel nepotreben dvom z navedeno mislijo o tradiciji ideje.

V dolgih 35 letih nadvse razgibanega obdobja je *Pionir* nujno menjal svoj programski in vsebinski koncept, saj se je moral prilagajati tako potrebam družbe, kot toku časa in njegovemu vse hitrejšemu razvoju, s tem pa novim željam in potrebam svojih bralcev. V njegovem naravnem razvoju, na katerega je delovalo več faktorjev, poleg omenjenih časovno-družbenih zlasti še nekateri subjektivno-objektivnega značaja (npr. izdajanje novih mladinskih listov in revij ipd.), sledimo različnim usmeritvam in konceptom, ki so jim bolj ali manj vtisnili svoj pečat vsakokratni uredniki s svojim krogom sodelavcev. Razumljivo, da je bil *Pionir* iz partizanskih časov zaradi potreb in razmer, v katerih je nastajal, organizacijski, politični list, saj je bil njegov namen, po besedah Mitje Vošnjaka, prvega njegovega urednika, prikazovati in opisovati politično situacijo in najrazličnejše pionirske akcije. *Slovenski pionir* je bil politični list in mislim, da je tak moral biti, piše Mitja Vošnjak. Po vojni pa je dobil *Pionir* izrazito literarno vsebino in je tako nadaljeval predvojno tradicijo revije *Naš rod*, ki jo je dolga leta urejal priljubljeni mladinski pisatelj Josip Ribičič. Politično-informativno vlogo je prevzel kmalu ustanovljeni *Pionirski list* (ki je izhajal pogostejše in je bil tako lahko aktualnejši, ažurnejši). Z razmahom mladinske leposlovne literature, s široko knjižno produkcijo založbe Mladinske knjige je pojemale literarna vloga *Pionirja*. Kratke črtice, odlomki in tudi nadaljevanja so se v listu sicer še dolgo pojavljala, vendar se je *Pionir* vse bolj vživljal v novo vlogo. Bolj in bolj je postajal specializiran poljudno-znanstveni list. Že leta 1960 se je uredništvo zavedlo izrednega razvoja znanosti in hkrati pomanjkanja poljudnega branja za mlade radovedneže. Naloga je bila več ko na dlani: na poljuden način je treba posredovati kar največ znanja in zanimivosti z vseh področij človekovega udejstvovanja, posebej iz znanosti in umetnosti. Pri tem je treba poudariti posebne ambicije uredništva, da namreč iz poljudne znanosti ne naredi trivialnega branja za pouk in zabavo na stopnji dvomljive poulične periodike, marveč obravnava znanstvena dognanja in odkritja, sicer primerno stopnji svojih bralcev, resno in strokovno neoporečno. Ta preusmeritev in koncept, ki ga je začel v letniku 1960/61 urednik Branko Perko, dve leti pozneje pa prevzela, nadaljevala, izpopolnila in razširila Draga Tarmanova, pomeni po mnenju takratne ravnateljice Pionirske knjižnice v Ljubljani Martine Šircelj popoln odklop od koncepta otroške literarne revije in v zvezi s tem tudi delen odklop od otroške publike. Ta sicer trezna, vendar kar simptomatična strokovnjaška ugotovitev je bila izražena leta 1970, potem ko je revija že zabeležila svoje največje naklade in je začela izhajati tudi v hrvaški in srbski izdaji. Pač pa je v onem času začela izhajati v *Pionirskem listu* lahkotnejša vesela šola, ki je razgibala in za seboj potegnila desettisoče osnovnošolcev. *Pionir* je vztrajal pri svoji ravni in, če hočete, zahtevnosti, vendar je uvedel neposredne raziskovalne naloge in s tem spodbudil raziskovalno žilico mladih krožkarjev in posameznikov.

Ves naš napredni mladinski tisk si sicer nedvomno prizadeva, da svojim bralcem postreže s kar najbolj kvalitetnim branjem, pri čemer včasih nujno pride do ponavljanja (kar v bistvu seveda nikakor ni slabo), vendar je trenutno revija *Pionir* kot specializiran mladinski poljudnoznanstveni mesečnik edina tovrstna publikacija za stopnjo, ki ji je namenjena, in zato nepogrešljiv v naših skupnih prizadevanjih za vzgojo in temeljito izobrazbo mladega rodu. Ne zgolj njegovo neprekinjeno izhajanje skozi tri desetletja in pol, temveč njegova priljubljenost med bralci ter njegova praktično-didaktična uporabnost močno obvezujeta ne samo njegove neposredne oblikovalce — uredništvo in sodelavce — temveč tudi celotno našo socialistično samoupravno družbo. Naj zato malo obširneje spregovorim o *Pionirju*, o njegovi vsebini in njegovem namenu, s tem pa neposredno tudi o njegovem pomenu pri vzgoji mladega človeka. Iz izkušenj mi je znano, da obravnavajo *Pionirja* šablonsko in pavšalno, da nekateri dostikrat zamenjujejo *Pionirja* in *Pionirski list*, da ga — spet kategorično — ocenjujejo za preveč zahtevnega. Res je, da je njegova naklada v primerjavi z naklado *Pionirskega lista* ali *Cicibana* majhna in čeprav je padla pod 20 tisoč, ni rečeno, da za *Pionirja* med našimi šolarji ni več prostora in zanimanja ter da ne bi bilo lahko naročnikov skoraj enkrat več — po drugi strani — tudi ta naklada ni neznatna, vendar pa ni ekonomična, če se izrazim zgolj gospodarsko (pri čemer pa se to praktično pozna pri ceni in opremi). Nedvomno je, da smo se in se še vedno pri tem premalo trudimo, tako propagandno-prodajna služba založbe in posledično pedagogi in pedagoški delavci, katerim smo sicer v veliki meri hvaležni, kot tudi uredništvo. *Pionir* je namenjen, tako mislimo in temu primerno ga tudi krojimo, bralcem od 10. do 15. leta starosti, to je šolarjem nekako od 5., rajši 6., do 8. razreda osnovnih šol. To je populacija, ki je v največji meri dovzetna za vse novo, pri čemer še ne zna ločevati med dobrim in slabim branjem. V primerjavi s *Pionirskim listom*, ki pokriva približno enako starostno stopnjo in je zlasti informativno vzgojni tednik ter kot tak ažurno spremlja vsakdanje dogodke doma in po svetu, ima *Pionir* kot izključna poljudnoznanstvena revija bolj ali manj enciklopedičen značaj. Pri tem pa nikakor ni izoliran in ekskluziven, marveč se po svojem osnovnem konceptu ne le tesno prilagaja potrebam šole s tem, da se vključuje v njihove učne programe in dopolnjuje redna učila, zlasti učbenike, ampak to učnoprogramsko osnovo tvorno razširja v smislu poglobljanja znanja vseh učnih predmetov z novimi izsledki in perečimi problemi teh strok. S tem animira otrokovo zanimanje za predmetno stroko, poteši njegovo radovednost ali vzbuja željo po samostojni dejavnosti v okviru interesnih krožkov, za kar ima dosti možnosti v *Pionirjevih* raziskovalnih nalogah. Ni reklamna fraza, če trdim, da postaja *Pionir* družinska revija. Kjer je v družini eden ali drugi otrok njegov naročnik, ga z zanimanjem preberó vsi družinski člani. O tem smo se lahko ponovno prepričali po pripovedovanju in pismih naših bralcev. *Pionir* postaja morda širša revija kot pa je bil njen prvotni namen. Žal pa jo veže ime na določeno organizacijsko stopnjo, katere asociacija je močnejša kakor pa prvotni pomen te besede. V resnici pa bi *Pionir* po novem konceptu in vsebini lahko vodil v lepote znanstvenega spoznanja tako osnovnošolsko kot srednješolsko mladino. Na tej poti spremlja bralca bogato ilustrativno gradivo, črno-belo in barvno, večinoma izvirno ali pri nas prvič objavljeno. Tako je skoraj vsaka v *Pionirju* objavljena fotografija domala že sama po sebi nazorno in praktično tudi uporabljena kot učilo. O pestrosti, primernosti, praktičnosti, komunikativnosti vsebine *Pionirja* pričajo knjižice *Pionirjeve* knjižnice, nastale iz zani-

mivih serij, knjižice, ki so postale ne le priljubljene med mladimi bralci, temveč so nepogrešljive na njihovih knjižnih policah ter dobrodošle pri šolskem pouku ali pri delu v interesnih krožkih. O siceršnji tehtnosti in uporabnosti teh tekstov se moremo prepričati tudi po tem, da jih kot pomožno, dopolnilno slovstvo, tako za otroke, predvsem pa za učitelje citirajo in priporočajo učni programi, ki jih izdaja republiški zavod za šolstvo. Uredništvo si bo tudi v prihodnje prizadevalo obdržati zastavljeno smer ter po kritičnih pripombah ustanoviteljev in izdajateljev revije, po stanju konkretnega pozitivnega znanja in najnovejših problemih v posameznih strokah, ob upoštevanju nasvetov, potreb in želja pedagogov ter lastnih izkušnjah in izročilu treh desetletij in pol plodnega dela izboljšati svoje delo ob pomoči najboljših strokovnjakov iz vse Jugoslavije. Tako bo revija še naprej simbolizirala svoje ime, ki ga ni menjala od svojega začetka. Še več, prav s pritegnitvijo avtorjev iz bratskih republik bo *Pionir* presegel slovenske meje in ob zanimivostih ter novicah iz vse Jugoslavije budil med bralci domoljubnost in občutek pripadnosti jugoslovanski skupnosti.

Uredništvo se zaveda pomena in družbenopolitičnih obveznosti *Pionirja*, ki so predvsem v zajeztvi kvarnih vplivov sumljive, strokovno in družbeno nekritične periodike ter poplave svetovnonazorsko neustreznih publikacij. *Pionir* mora vzgojiti rod široko razgledanih ljudi marksistične miselnosti in dialektičnega svetovnega nazora. Zato si uredništvo prizadeva, da zbere okrog revije najvidnejše politične, družbene in znanstvene delavce ter kulturnike iz vse Jugoslavije.

Poleg enciklopedičnega posredovanja temeljnega znanja z vseh področij človekovega udejstvovanja zajema *Pionir* v svoj program tudi mnoge aktualnosti. Angažiranost revije se je pokazala ob izidih posebnih števil, posvečenih NOB (Bela krajina 44) in raznim osvobodilnim gibanjem narodov — žrtev imperialistične in kolonialne agresije in rasne nestrpnosti (Vietnam, Palestina, afriški jug) ter neuvrščenosti. Posebne številke so izhajale v velikih nakladah in bile vse razprodane, kar dokazuje, da s skupno akcijo lahko razpečamo takšne publikacije v najširši krog naših šolarjev in da bi bila ob potrebni zavzetosti lahko naklada rednih števil večja, kot je.

Vzgoja mladih bralcev pa ne poteka samo s podajanjem, marveč tudi z vključevanjem. Poleg omenjenih raziskovalnih nalog, ki so zelo odmevne med šolarji, je treba omeniti zlasti še Literarne igrice, priljubljeno rubriko, ki jo vodi že več let pesnik Jože Snoj, pa rubriko Mladi raziskovalec, v kateri pišejo o svojem delu bralci sami. Sodelovanje otrok v vseh mogočih oblikah, povsod pa ob skrbnem mentorstvu strokovnjakov, bomo razvijali in poglobljali še naprej.

Mislim, da med pedagogi in javnimi delavci, ki tako ali drugače skrbje za vzgojo mladega rodu, ni nikogar, ki *Pionirja* ne bi poznal vsaj po imenu. Želel pa bi, da ga ne bi dobili v roke samo slučajno, občasno, marveč da bi ga redno spremljali ter kot pedagogi in javni delavci z njim tudi sodelovali. Vsi si prizadevamo za to, da naši otroci dobe v roke najboljše. Največ, kar kot angažirana samoupravna socialistična družba lahko storimo za napredek človeštva, za zmago naprednih idej, za enakopravnost svobodnih ljudi, je humana vzgoja mladega rodu, pri čemer ne moremo mimo temeljite izobrazbe in nevsiljivega posredovanja miselnosti o pametni uporabi pozitivnega znanja. Ne smemo dopustiti, da bi naši otroci morali nositi težo neznanja zgolj zaradi

naše nezavzetosti. Omogočimo, vsak po svoje, da dobi vsak šolar v roke primeren list, pri čemer nikakor ne more in ne sme manjkati posebej njemu namenjena poljudnoznastvena revija *Pionir*.

Zusammenfassung

Der *Pionir* ist die slowenische Jugendzeitschrift mit der längsten Tradition; sie erscheint ununterbrochen seit dem Jahr 1943. In den 35 Jahren ihrer Entwicklung war es aber unumgänglich notwendig, das Programm- und Inhaltskonzept zu ändern. Nach dem Krieg war sie ausdrücklich literarisch gerichtet. Mit dem Erscheinen neuer Jugendzeitungen und mit dem Aufschwung der Jugendliteratur gab ihre literarische Rolle nach und sie begann Kenntnisse und Interessantheiten aus allen Gebieten der menschlichen Tätigkeit, besonders aus der Wissenschaft und der Kunst zu übermitteln. Heute ist das eine spezialisierte, populärwissenschaftliche, den Lesern vom zehnten bis zum fünfzehnten Lebensjahr bestimmte Jugendzeitschrift, die sich nicht nur auf die Darstellung beschränkt, sondern mit Untersuchungsaufgaben die jungen Leser zu selbständiger Tätigkeit anregt, sowie auch mit anderen, dieser Stufe geeigneten Formen.

Das reiche schwarz-weiße und farbige Illustrationsmaterial ist meist originell oder wird bei uns zum ersten Mal veröffentlicht. Unter den Mitarbeitern zählt sie hervorragende politisch, gesellschaftlich und wissenschaftlich wirkende und Kulturträger aus ganz Jugoslawien.